Prof. Tuula Linna

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Lisälausunto asiassa HE 109/2021 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi luottotietolain, maksupalvelulain 86 §:n ja rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta

Lisälausuntona totean otsikkoasiassa kunnioittaen seuraavaa.

1. Maksuhäiriömerkinnän poistaminen maksun myötä 1 kk aikana

Maksuhäiriömerkinnän poistaminen maksun myötä kannustaa velallisia maksusuorituksiin. Perusajatus on siis hyvä ja kannatettava.

Pikainen luottotietojen puhtaaksi saaminen on kannatettavaa etenkin silloin, kun henkilöllä on ollut pienehkö velka maksuhäiriömerkintänä, joka estää esimerkiksi kännykkäliittymän saamisen tai asunnon vuokraamisen. Myös kotivakuutuksen saaminen voi estyä maksuhäiriömerkinnän vuoksi. Jotkut vakuutusyhtiöt myöntävät kotivakuutuksen maksuhäiriömerkinnästä huolimatta, mutta vaativat vuoden vakuutusmaksua ennakkomaksuna (ks. esim.:

https://www.popvakuutus.fi/vakuutukset/maksuhairiomerkinta?gclid=CjwKCAjw-sqKBhBjEiwAVaQ9a_RAvASeCBY4yps--QPLNTD-VrQToPgog0borcFq92lABcbHNQPpvxoCBtMQAvD_BwE

On huomattava, että maksuhäiriömerkinnän poistaminen maksun myötä ei kerro sitä, kuinka maksukykyinen kyseinen henkilö on, jos velka on maksettu uudella velalla. Vasta positiivinen luottotietorekisteri antaisi kuvaa siitä, onko henkilö maksukykyinen.

Yksityinen henkilö voi saada tietoa toisen henkilön maksukyvystä esim. Asiakastiedosta mm. seuraaviin tarkoituksiin:

- vastuuhenkilöasema (yrityksen tai vastuuhenkilön arviointi)
- huoneenvuokrasopimus
- työnhakijan tai työntekijän arviointi
- takaus tai pantin anto

Olisi näin ollen löydettävä tasapaino eri intressitahojen välillä. Maksun myötä rekisterimerkinnän lyhentyminen 2 vuodesta esim. 6 kuukauteen olisi merkittävä muutos etenkin suurten velkamäärien kohdalla. Edelleen lyhentämistä voitaisiin harkita positiivisen luottotietorekisterin käyttöönoton yhteydessä ja kun olisi saatu kokemuksia lyhentämisen vaikutuksista.

2. Liiketoimintakielto

Liiketoimintakiellon määrääminen edellyttää varsin moitittavaa käyttäytymistä. Kysymys ei ole yksinomaan maksuhäiriötiedosta vaan myös yleisemmän edun suojaamisesta esimerkiksi sen suhteen, tehdäänkö liiketoimintakiellossa olleen henkilön kanssa sopimus tavarantoimituksesta. Pidän arveluttavana, jos liiketoimintakielto poistuu luottotietorekisteristä samalla kuin itse liiketoimintakieltomerkintä poistetaan. Tarvitaan varoaika, toisin sanoen tietoa luottotietotarkoituksiin myös sellaisista liiketoimintakielloista, jotka eivät ole enää voimassa (esim. 1 vuosi), jolloin rahoittaja osaa vaatia esim. vakuutta tai ottaa riskin huomioon korkotasossa.

Pidän myös tärkeänä, että eri viranomaiset, etenkin poliisi- ja syyttäjäviranomaiset saavat jatkossakin tietoa vuosia aikaisemmin päättyneistä liiketoimintakielloista. Esimerkiksi perusmuotoisenkin henkilöturvallisuusselvityksen tietolähteenä ovat luottotiedot (ks. turvallisuusselvityslaki, 726/2014, 25.1 §:n 11 kohta ja 37.1 §:n 4 kohta). Laajan henkilöturvallisuusselvityksen tekemiseksi tarvitaan tietoja mm. henkilön elinkeinotoiminnasta ja osallistumisesta siihen (27 §). Lain 57.2 §:n mukaan toimivaltaisella viranomaisella on oikeus saada tietoja luottotietorekisterin pitäjältä henkilöturvallisuusselvityksen ja yritysturvallisuusselvityksen laadintaa varten sekä toteutettaessa lain 51 §:ssä tarkoitettua seurantaa.

Liiketoimintakieltolain (1059/1985) 21 §:n mukaan tietoja jo päättyneistä liiketoimintakielloista voidaan salassapidon estämättä luovuttaa mm. juuri turvallisuusselvityksen tekemistä varten. Ilmeisesti luottotietolain muutos, jossa päättyneen liiketoimintakiellon rekisteröintiaika olisi esim. 1 vuosi (nyk. 3 vuotta), ei vaikuttaisi esim. turvallisuusselvityksen tekemiseen. Tämä olisi hyvä todeta nimenomaisesti.

Mielestäni järjestelmä voisi olla seuraava:

- voimassa oleva liiketoimintakielto: yleisesti saatavilla oleva tieto oikeusrekisterikeskuksesta (nyk. 22 euroa) ilman käyttötarkoitusrajoitusta (kuten nykyisin, ks. liiketoimintakieltolaki)
- päättyneen liiketoimintakiellon saatavuus luottotietona: esim. 1 vuosi kiellon päättymisestä (muutos luottotietolakiin)
- päättyneen liiketoimintakiellon saatavuus esitutkintaa, syyteharkintaa ja turvallisuusselvitystä varten: nykyisin tiedot poistetaan 5 vuoden kuluttua kiellon päättymisestä ja tämän ajan em. viranomaiset saavat tietoja. Säilyttäisin tämän ajan vähintään ennallaan (näin ilmeisesti oli HE:ssä ajateltukin, vaikka se ei kovin selvästi käy esityksestä ilmi).

3. Esityksen vaikutukset talousrikostorjuntaan ja harmaan talouden torjuntaan

Esitetyt muutokset yritysluottotietojen ja yrityskytkentätietojen saatavuudessa saattavat heikentää talousrikostorjunnan ja harmaan talouden torjunnan edellytyksiä. Kun viranomaiset valvovat esimerkiksi alipalkkausta ja pimeän työvoiman käyttöä, on keskeisen tärkeää saada tietoa siitä, onko kyseinen yritys aikaisemmin jättänyt velvoitteitaan siinä määrin hoitamatta, että on saanut maksuhäiriömerkinnän.

Se, mitä edellä olen todennut henkilöluottotietoja koskevista varoajoista, pätee myös yritysluottotietojen varoaikoihin.

Jos nyt lyhennetään yritysluottotietojen rekisteröintiaikaa luottotietotarkoituksiin, tulisi harkita sitä, että viranomaiset saisivat yhä tietoja yhtä laajasti kuin nykyisinkin, jatkossa poistetuista yritysluottotiedoista. Silloin järjestelmä olisi saman tyyppinen kuin liiketoimintakieltorekisterin ja luottotietorekisterin suhteessa. Viranomaisilla olisi toisin sanoen yleistä luottotietojen saatavuutta laajempi tiedonsaantioikeus. Tämä tarkoittaisi sitä, että luottotietotoiminnan harjoittaja joutuisi pitämään rekisterissä tietoja kauemmin

viranomaisten saatavilla. Muuta muutosta nykyiseen ei seuraisi kuin se, että luottotietojen saatavuus luottotietotarkoitukseen sulkeutuisi aikaisemmin kuin tietojensaantioikeus viranomaisilta.

Toisin kuin liiketoimintakieltorekisterin osalta, luottotietorekisteriin yritysluottotietoina rekisteröityjä tietoja ei välttämättä ole saatavilla muista rekistereistä taikka se on vaikeaa ja kustannuksia aiheuttavaa. Voidaan kysyä, mistä esimerkiksi harmaan talouden torjuntaan viranomaiset saisivat tiedon tuomioon perustuvista maksuhäiriöistä sen jälkeen, kun merkintä on poistunut luottotietorekisteristä. Ei voida ajatella, että tuomioistuimia ryhdyttäisiin rasittamaan tällaisilla tiedusteluilla.

Helsingissä 28.9.2021

Tuula Linna, prosessioikeuden professori, HY

tuula.linna@helsinki.fi

050 311 93 50